

RĪGĀ

2020. gada 21. augustā
Nr. 1-23/144_e
Uz 27.07.2020. Nr. 2-4.3/766-N

Datu valsts inspekcijai *Paziņošanai e-adresē*

Par personas koda lietošanu maksājumos

Latvijas Finanšu nozares asociācija (turpmāk – Asociācija) ir saņēmusi Datu valsts inspekcijas pieprasījumu sniegt informāciju un tiesisko pamatu tam, ka kredītiestādē, veicot maksājumu, izejošajā maksājumā tiek norādīts maksātāja – fiziskas personas – personas kods. Personas kodu saņem gan maksātāju apkalpojošā kredītiestāde, gan maksājuma saņēmējs. Atbildes sniedzam Datu valsts inspekcijas jautājumu uzdošanas secībā, nobeigumā pievienojot papildu viedokli.

1. Kredīta pārvedumiem pievienojamā informācija ir regulēta dažādos nacionālajos, Eiropas un starptautiskajos tiesību aktos un saistošajos noteikumos.

Atbilstoši Vienotās euro maksājumu telpas (turpmāk - SEPA) regulas 2.panta 1.punktam **kredīta pārvedums** ir “iekšzemes vai pārrobežu maksājuma pakalpojums maksājuma saņēmēja maksājumu konta kreditēšanai ar maksājuma darījumu vai virkni maksājuma darījumu no maksātāja maksājumu konta, kurus, pamatojoties uz maksātāja sniegtu rīkojumu, veic tas MPS [maksājumu pakalpojuma sniedzējs], kurš ir maksātāja maksājumu konta turētājs”.¹

Izpildot klienta rīkojumu maksājuma veikšanai Eiropas Savienībā (ES) un Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ), informācija par maksājuma veicēju tiek nodota saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2015/847 Par līdzekļu pārvedumiem.² Atbilstoši šīs regulas 4.panta 1.punktam maksātāja maksājumu pakalpojumu sniedzējam ir pienākums nodrošināt, ka līdzekļu pārvedumiem (tātad posmā “banka-banka”) tiek pievienota šāda informācija par maksājuma veicēju: “a) maksātāja vārds/nosaukums; b) maksātāja maksājuma konta numurs; un c) maksātāja adrese, oficiāla personas dokumenta numurs, klienta identifikācijas numurs vai dzimšanas datums un vieta”.

Šajā regulā paredzētie noteikumi par līdzekļu pārvedumiem pievienoto informāciju par maksātājiem un maksājuma saņēmējiem ir iekļauti ar mērķi novērst, atklāt un izmeklēt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu, ja vismaz viens no maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, kas iesaistīts līdzekļu pārvedumā, veic uzņēmējdarbību ES (1.pants).

Šādas regulas prasības atbilst arī starptautiskās organizācijas *Financial Action Task Force* (FATF) rekomendācijām,³ kurās atrunāts, kādai informācijai jābūt norādītai pārrobežu transakcijās (pārvedumos) par maksājuma veicēju, tostarp: a) maksātāja vārds (uzvārds); b) maksātāja konta numurs, kur tāds tiek lietots, lai apstrādātu transakciju (pārvedumu); c) maksātāja adrese, vai personas kods, vai klienta identifikācijas numurs, vai dzimšanas datums un vieta. Līdzīgai informācijai jābūt norādītai arī iekšzemes transakcijās, ja vien to nevar

¹ Sk.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0260&from=EN>

² Sk.: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/847/oj/?locale=LV>

³ Sk.: <https://www.fatf-gafic.org/index.php/documents/fatf-40r/382-fatf-recommendation-16-wire-transfers>

padarīt pieejamu saņēmējbankai un attiecīgajām uzraudzības iestādēm citos veidos. Šajā gadījumā maksājuma uzdevums ietver tikai konta numuru vai unikālo transakcijas (pārveduma) numuru, nodrošinot minēto identifikatoru sasaisti ar transakciju (pārvedumu) un maksātāju vai saņēmēju.

Iepriekšminētais sasaucas ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā noteikto. Šī likuma 11.¹ panta pirmā daļa paredz, ka klienta izpētes pasākumi cita starpā ietver klienta identifikāciju un iegūto datu pārbaudi. Savukārt likuma 12.pants skaidro, kādā veidā ir identificējama fiziska persona – fizisko personu identificē, pārbaudot tās identitāti pēc klienta personu apliecinoša dokumenta, kurā sniegta šāda informācija: par rezidentu – vārds, uzvārds, personas kods. Minētā likuma 44.panta pirmā daļa noteic, ka likuma mērķu īstenošanai kredītiestāde, maksājumu iestāde vai elektroniskās naudas iestāde pēc korespondentbankas vai citas maksājuma izpildē iesaistītās maksājumu iestādes vai elektroniskās naudas iestādes pieprasījuma sniedz tai savu klientu un to patieso labuma guvēju vai pilnvaroto personu identifikācijas un izpētes gaitā iegūto informāciju un dokumentus, kas attiecas uz darījumu, saistībā ar kuru maksājums tiek veikts.

Kredītiestādēm ir jāievēro arī Eiropas Maksājumu padomes (*The European Payments Council*) izdotie SEPA kredīta pārvedumu shēmas noteikumi (*SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook*).⁴ Šī shēma ir uzskatāma par “maksājuma shēmu” SEPA regulas⁵ izpratnē, proti – vienotu noteikumu, prakses, standartu un/vai īstenošanas vadlīniju kopumu maksājuma darījumu veikšanai ES un dalībvalstīs.⁶ No noteikumu 4.5.4.punkta izriet prasība, kādai minimālai informācijai jābūt norādītai dažādos posmos, tai skaitā posmā “banka-klients” (tātad nodotai maksājuma saņēmējam), tostarp: “02 Maksājuma veicēja vārds [...] 10 Maksājuma veicēja personas kods”.

Turklāt saskaņā ar SEPA noteikumiem (4.5.1.punkts), posmā “banka-banka” saņemot jebkādu kredīta pārvedumam pievienoto informāciju, neatkarīgi no tā vai tā ir obligāta vai ne, saņēmējbankai tā ir jānodod maksājuma saņēmējam. Jāņem vērā, ka posmā “klients-banka” kredīta pārvedumam var tikt pievienots daudz vairāk informācijas, ieskaitot informāciju par patiesajiem labuma guvējiem (*angl. ultimate debtor/ultimate creditor*) un tos identificējošos datus, maksātāja referenci u.c. informāciju, kas palīdzētu maksājuma saņēmējam identificēt maksātāju. Saskaņā ar 4.5.4.punktu (40.lpp.) saņēmējbankai posmā “banka-klients” nav citu iespēju kā tikai nodot maksājuma saņēmējam visu informāciju, kas ir saņemta no maksātāja vai tā maksājumu pakalpojuma sniedzēja. Saņēmējbanka nevar atpazīt, vai konkrētā maksājuma gadījumā maksājuma veicējs vēlējās vai nevēlējās norādīt personas kodu vai dzimšanas datumu maksājuma informācijā maksājuma saņēmējam.

Vēršam uzmanību uz to, ka **nevajadzētu sajaukt prasības par maksājumam pievienojamo informāciju, kas jādara maksājumu pakalpojumu sniedzējam, un noteikumu, kāda minimālā informācija pašam klientam jāievada, lai maksājums tiktu izpildīts** posmā “banka-banka”. Maksājumu pakalpojumu un elektroniskās naudas likuma 98.pantā pirmajā daļā noteikts, ka maksājuma rīkojums tiek uzskatīts par pareizi izpildītu, ja tas izpildīts atbilstoši tajā norādītajam unikālajam identifikatoram”, proti, IBAN konta numuram. Maksājumu pakalpojumu sniedzējs nevar atpazīt klientu pēc cita maksājumu pakalpojumu sniedzēja piešķirta IBAN, jo nav ārēja IBAN reģistra. Pēc IBAN nevar izsecināt kādus personas datus. Tādējādi, ja maksājuma pakalpojuma izmantotājs ir norādījis kļūdainu identifikatoru, maksājumu pakalpojuma sniedzējs nav atbildīgs par maksājuma neizpildi vai kļūdainu izpildi.

⁴ Sk.: <https://www.europeanpaymentscouncil.eu/sites/default/files/kb/file/2018-11/EPC125-05%202019%20SCT%20Rulebook%20version%201.0.pdf>

⁵ Sk.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0260&from=EN>

⁶ Atbilstoši SEPA regulas 2.panta 7.punktam **maksājumu shēma** ir “vienots noteikumu, prakses, standartu un/vai īstenošanas vadlīniju kopums maksājuma darījumu veikšanai [Eiropas] Savienībā un dalībvalstīs, par kuru vienojušies MPS [maksājumu pakalpojuma sniedzēji] un kurš ir nošķirts no jebkādas infrastruktūras vai maksājumu sistēmas, ar kuras palīdzību tiek nodrošināta tā darbība”. Sk.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0260&from=EN>

Minētais likums paredz regulējumu posmam "banka-klients", proti, tā 70.panta pirmajā daļā noteikts, ka pēc tam, kad izpildīts maksājums, saņēmēja maksājumu pakalpojuma sniedzējs nekavējoties sniedz vai dara pieejamu saņēmējam šādu informāciju: "1) norādi (referenci), kas ļauj saņēmējam identificēt maksājumu, un, ja iespējams, arī maksātāju, un jebkuru informāciju, kas iesniegta līdz ar maksājumu". Likuma 75.pantā attiecībā uz vienreizējiem maksājumiem noteikts, ka uzreiz pēc maksājuma izpildes saņēmēja maksājumu pakalpojumu sniedzējs sniedz vai dara pieejamu saņēmējam šādu informāciju: "1) norādi (referenci), kas ļauj saņēmējam identificēt maksājumu, un, ja iespējams, arī maksātāju, un jebkuru informāciju, kas iesniegta līdz ar maksājumu".

Asociācija vērš Datu valsts inspekcijas uzmanību arī uz likuma "Par grāmatvedību" 7.pantu, kas nosaka rekvizītus, kuriem jābūt ietvertiem darījumu apliecinājošajā dokumentā, tai skaitā maksājuma uzdevumā:⁷ "2) dokumenta autora reģistrācijas numurs (ja dokumenta autors saskaņā ar likumu jāreģistrē), bet ja dokumenta autors ir fiziskā persona, – personas kods (ja personai tāds piešķirts)". Savukārt attiecībā uz valsts noteiktajiem maksājumiem Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumu Nr. 661 "Kārtība, kādā maksā nodokļus, nodevas, citus valsts noteiktos maksājumus un ar tiem saistītos maksājumus un novirza tos saistību segšanai" 6.punkts paredz, ka fiziska persona, veicot maksājumu kontā, maksājuma rīkojumā norāda savus vai cita gala maksātāja identifikācijas datus, tostarp vārdu, uzvārdu un personas kodu vai dzimšanas datumu.

Papildus normatīvajiem aktiem personas koda apstrāde maksājumos tiek regulēta arī līgumos. 2017.gadā, veicot saraksti par šo jautājumu, Asociācija puda viedokli,⁸ ka fizisko personu datu apstrāde notiek, pamatojoties uz Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.panta 2.punktu, proti – datu subjekta līgumsaistībām, lai izpildītu ar maksājuma veicēju noslēgtu līgumu un veiktu attiecīgu maksājumu. Vienlaikus Asociācija informēja Datu valsts inspekciju, un tas tika pieņemts zināšanai,⁹ ka datu subjekta kā maksājuma veicēja personas datu (vārds, uzvārds, personas kods u.c. maksājuma veicēja identificējoša informācija) norādīšana maksājuma uzdevumā un nodošana maksājumu saņēmējam, saņēmējbankai un korespondentbankai tiek atrunāta ne tikai konkrētā pakalpojuma līgumā, bet arī pakalpojuma sniegšanas noteikumos un Vispārējos darījuma noteikumos, kas ir līguma neatņemama sastāvdaļa.

Turklāt Datu valsts inspekcija secināja, ka Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.panta 2.punkts var būt iespējama tiesiskais pamats fizisko personu datu norādīšanai maksājuma uzdevumā, ja "maksājuma izpilde bez attiecīgās informācijas iekļaušanas maksājuma uzdevumā nav iespējama, tai skaitā spēkā esoša normatīvā regulējuma vai starpbanku vienošanās dēļ". Papildus tika uzsvērts, ka šis tiesiskais pamats ir tieši saistīts ar līguma starp datu subjektu un kredītiestādi izpildi, "piemēram, kredītiestāde nevar nodrošināt līdzekļu pārskaitījumu no datu subjekta (klienta) maksājuma saņēmējam, nesniedzot konkrētus datus par datu subjektu".

Saskaņā ar Vispārīgās datu aizsardzības regulas (turpmāk – VDAR) VDAR 6.panta 1.punktu personas datu apstrāde ir likumīga, ja tai ir piemērojams viens no sešiem iespējamiem tiesiskajiem pamatiem. Personas datu apstrāde ir uzskatāma par likumīgu, ja tā "ir vajadzīga līguma, kura līgumslēdzēja puse ir datu subjekts, izpildei vai pasākumu veikšanai pēc datu subjekta pieprasījuma pirms līguma noslēgšanas" (VDAR 6.panta 1.punkta "b" apakšpunkts).

Atbilstoši "29.panta Datu aizsardzības darba grupas" Atzinumam 06/2014 par personas datu apstrādātāja likumīgo interešu jēdzienu saskaņā ar Direktīvas 95/46/EK

⁷ Sk.: <https://www.vid.gov.lv/lv/ka-gramatvediba-var-pamatot-maksajumu-ja-tas-tiek-veikts-ar-karti-interneta-vai-gramatvediba-pietiks>

⁸ Sk.: Latvijas Komerčbanku asociācijas 2017.gada 24.augusta vēstule Nr.1-23/205_e "Par fizisko personu datu norādīšanu maksājuma uzdevumā". Adresēta Datu valsts inspekcijai, pielikumā netiek pievienotas.

⁹ Sk.: Datu valsts inspekcijas 2017.gada 22.septembra vēstule Nr.1-4.2/680-N "Par fizisko personu datu norādīšanu maksājuma uzdevumā".

7.pantu,¹⁰ šis tiesiskais pamats "ir jāinterpretē stingri, un tas neattiecas uz gadījumiem, kad apstrāde nav patiešām vajadzīga, lai izpildītu līgumu, bet gan to datu subjektam vienpusēji noteicis" datu pārzinis.

Kā minēts Asociācijas "Ieteikumos Vispārīgās datu aizsardzības piemērošanai", šis tiesiskais pamats būtu piemērots datu nosūtīšanai starptautiskām maksājumu karšu organizācijām (MasterCard, VISA u.c.), lai izpildītu starp klientu un kredītiestādi noslēgto maksājumu karšu (kredītkaršu) līgumu, kā arī informācijas nodošanai korespondentbankām, lai nodrošinātu no starp klientu un kredītiestādi noslēgtā konta līguma izrietošo maksājumu veikšanu (3.2.2.punkts).

Attiecībā uz šīs datu apstrādes veikšanu, pamatojoties uz klienta piekrišanu, Asociācija jau iepriekš norādīja,¹¹ ka "Dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs jautājums par personas identifikācijas kodu, atbilstoši formai, kādai tas pastāv katrā no tām, tiek risināts citādi, tostarp, netiek izmantots vispār vai tiek prasīta klienta piekrišana. Tikai klienta piekrišana, pēc Asociācijas ieskatiem, tik komplicētu maksājuma un norēķinu sistēmu darbībai nebūtu pareizākais risinājums nedz tiesiskās noteiktības (piekrišanu var atsaukt jebkurā brīdī), nedz arī ieguldījumu tehnoloģijās dēļ." Asociācija joprojām uzskata, ka personas piekrišana maksātāja personas koda darīšanai pieejamam maksājuma saņēmējam tehnoloģiski ir komplicēts un grūti īstenojams risinājums, turklāt apstākļos, ka no tā vēl būtu jāparedz izņēmumi, kad personas kodu dara pieejamu obligāti.

2. Asociācijas rīcībā esošā informācija liecina, ka visi tās biedri – kredītiestādes - kas apkalpo fiziskās personas, pievieno personas kodu maksājumu informācijā. Viena no kredītiestādēm, kuras klientu skaits nav liels, šādu informāciju nenorādot. Pēc Asociācijas ieskatiem, ņemot vērā tirgus daļu, var noteikti apgalvot, ka personas koda pievienošana maksājumiem "banka-banka" un "banka-klients" posmā var uzskatīt par vispārēju tirgus praksi.

3. 2019.gada nogalē un 2020.gadā Asociācija vēlreiz aktualizēja jautājumu par personas koda norādīšanu maksājumos, lai pārliecinātos, vai šādi dati ir nepieciešami un vai nepastāv alternatīvi risinājumi.

Diskusija par šo jautājumu guva savu turpinājumu 2020.gada sākumā jau plašākā lokā, papildus iesaistot Latvijas Banku, Valsts kasi, Konkurences padomi, Latvijas Darba devēju konfederāciju un Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociāciju.¹²

Diskusijas laikā tika secināts, ka personas koda automātiska iekļaušana maksājumā varētu būt nepieciešama un lietderīga ne tikai citām kredītiestādēm, bet arī virknei citu maksājumu saņēmēju. Vienlaikus tika apspriesti dažādi risinājumi un to ietekme uz maksājumu veicējiem un maksājumu saņēmējiem. Asociācija lūdza iestādes un organizācijas, kurām ir būtiski, ka maksājuma saņēmējs no maksājumā automātiski sniedzamās informācijas iegūst maksātāja personas kodu, dalīties savā pieredzē. Turklāt Asociācija aicināja turpināt diskusiju ar mērķi panākt pilnīgu tiesisko skaidrību, tostarp pamatojoties uz "konsultē vispirms" principu.

Diskusijās tika identificētas šādas grupas, kam personas koda pievienošana maksājumiem ir būtiska:

3.1. virkne Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekta, kam jāveic klientu izpēte, tostarp klientu identifikācija, klienta riska novērtējums, klienta darbības uzraudzība;

¹⁰ Sk.: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_lv.pdf

¹¹ Finanšu nozares asociācijas 2020.gada 8.janvāra vēstule Nr.1-23/3_e "Par personas koda pieejamību maksājuma saņēmējam". Adresēta Datu valsts inspekcijai, pielikumā netiek pievienota.

¹² Sk.: Finanšu nozares asociācijas 2020.gada 8.janvāra vēstule Nr.1-23/3_e "Par personas koda pieejamību maksājuma saņēmējam" un Finanšu nozares asociācijas 2020.gada 5.februāra vēstule Nr.1-23/22_e "Par personas koda pieejamību maksājuma saņēmējam". Adresētas Datu valsts inspekcijai, pielikumā netiek pievienotas.

3.2. posmā "banka-banka" tika secināts, ka personas koda apstrāde ir būtiska, lai veiktu maksājumu pārbaudes (arī tādas, kas drīkst ilgt tikai sekundes, piemēram, zibmaksājumiem) tostarp noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai un starptautisko finanšu sankciju riska pārvaldībai. Manuāla datu pieprasīšana faktiski paralizētu maksājumu procesu;

3.3. ziedojumu saņēmēji ziedotāju identificēšanai nodokļu vajadzībām;

3.4. valsts amatpersonas deklarācijas aizpildīšanai, identificējot personas, no kurām saņemti deklarējami maksājumi (darījumi);

3.5. parādu atguvēji, kuriem personas kods maksājumos ir būtisks, lai identificētu personu, no kuras piedzīt parādu vai kura veic maksājumu parādnieka vietā;

3.6. nebanku aizdevēji, kuriem personas kods maksājumos ir būtisks, lai identificētu personu, kurai ieskaitīt aizdevumu (saskaņā ar Ministru kabineta 2018.gada 3.jūlija noteikumu Nr. 392 "Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju" 7.3.punktu, saskaņā ar ko personas kods maksājumā ir viena no metodēm, kas tiek izmantota gandrīz visos gadījumos, kad tiek slēgti distances aizdevumu līgumi);

3.7. maksājumu saņēmēji – juridiskās personas, kas sniedz iedzīvotājiem nozīmīgus pakalpojumus (piemēram, telekomunikāciju, elektroenerģijas, komunālos u.c.), kuru klienti bieži vien nenorāda savos maksājumos pieprasītos identifikatorus, piemēram, rēķina vai līguma numuru. Attiecīgi personas kods ir vienīgais identifikators, kas ļauj šiem uzņēmumiem korekti identificēt savus maksātājus. Līdz ar to maksātāja personas koda nodošana maksājumu saņēmējam ir maksātāja interesēs, jo tas ļauj pareizi un savlaicīgi izpildīt maksājumu, tādējādi izvairoties no parādu veidošanas kļūdaini veiktā maksājuma dēļ;

3.8. valsts iestādes. Finanšu ministrija norādīja¹³: "Valsts kase, sniedzot maksājumu pakalpojumus klientiem un izvērtējot atzinumu sniegšanai saņemtos normatīvo aktu projektus valsts budžeta iestāžu sniegto pakalpojumu, nodevu, nodokļu, naudas sodu vai citu nenodokļu ieņēmumu (arī sodu) iekasēšanas jomā, samērā regulāri saskaras ar valsts iestāžu prasību maksājumu rīkojumā norādīt tādus rekvizītus, kas nepārprotami identificē maksātāju (pakalpojuma pieprasītāju) un pieprasīto pakalpojumu. Šāda prasība kļūva arvien izplatītāka pēc tam, kad spēkā stājās Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumi Nr. 972 "Noteikumi par kārtību, kā veicami maksājumi valsts budžetā un tie atzīstami par saņemtiem, un prasībām tiešsaistes maksājumu pakalpojumu izmantošanai norēķinos ar valsts budžetu", ar kuriem pakalpojuma saņemšanai **nedrīkst prasīt iesniegt** bankas apliecinātu maksājuma izdruku kā pierādījumu samaksas veikšanai. Līdz ar to valsts iestādēm ir būtisks maksātāja identifikators, jo saņemto samaksu par pakalpojumu tās pamatā spēj identificēt tikai pēc maksātāja datiem – vārds, uzvārds, nosaukums un maksātāja identifikators."

4. Kredītiestāžu izmantotās starptautiskās maksājumu ziņojumu formatēšanas vadlīnijas (SEPA *Credit Transfer Scheme Interbank Implementation Guidelines* un SWIFT – *Society for the Worldwide Interbank Financial Telecommunication Standards*) neparedz iespēju maksājuma veicēja kredītiestādei norādīt maksājuma saņēmēja kredītiestādei, kura informācija tiek sūtīta tikai kredītiestādei (izpildot noteiktu tiesību aktu prasības) un kura ir paredzēta nodošanai arī maksājuma saņēmējam (piemēram, izpildot maksājuma veicēja rīkojumu). Līdz ar to saņēmējbanka nevar atpazīt, vai konkrētā maksājuma gadījumā maksājuma veicējs vēlējās vai nevēlējās norādīt personas kodu vai dzimšanas datumu maksājuma informācijā maksājuma saņēmējam. Turklāt, pat ja nacionāli tādu sistēmu mēģinātu ieviest, tā darbotos tikai vietēji Latvijā, lai gan SEPA tomēr ir veidota ar mērķi izveidot vienotu un harmonizētu eiro maksājumu telpu.

¹³ Sk.: Finanšu ministrijas 2020.gada 21.februāra. vēstule Nr.2.1-19/17/817 "Par personas koda pieejamību maksājuma saņēmējam". Vēstule pievienota pielikumā.

Arī uz šo brīdi kredītiestāžu informācijas sistēmās nav iestrādātas funkcionalitātes, kas ļauj atspējot maksātāja personas koda un norēķinu konta numura nodošanu maksājuma saņēmējam. Jāatzīmē, ka šādas funkcionalitātes izstrāde nav atkarīga tikai no kredītiestāžu vēlmēm un iespējām, kaut arī pats par sevi saprotams, ka tā prasīs būtiskas, komplicētas, laikietilpīgas un ar ievērojamām (iespējams pat neproporcionāli lielām) izmaksām un resursiem saistītas izmaiņas kredītiestāžu informācijas sistēmās un darbībā. Ir nepieciešams veikt apjomīgu valsts mēroga ietekmes novērtējumu (it īpaši attiecībā uz tādiem maksājumiem, kuru saņēmēji ir Valsts kase, pašvaldības, līzings kompānijas, Latvijas Pasts u.c., kas savus klientus (maksājumu veicējus) identificē tikai pēc personas koda). Tāpat būtu jāpanāk vienošanās attiecīgo starptautisko maksājumu shēmu dalībnieku starpā.

Bez tam būtu nepieciešams veikt grozījumus tiesību aktos, kas vienādotu maksājumu pakalpojumu sniedzēju praksi. Tādēļ jebkāda sasteigta un vienkāršota pieeja šī jautājuma risināšanā var radīt būtisku ietekmi uz maksājumu veikšanu, maksajumam pievienotās informācijas apstrādi un maksājuma veicēja atpazīšanu gan Latvijā, gan starptautiskajā aspektā. Tas var rezultēties pārskaitījumu neizpildīšanā vai nepareizā izpildīšanā, vai palielināt krāpšanas gadījumus.

Iepriekš notikušo diskusiju rezultātā (2017.gadā un 2020.gada sākumā) diskusiju dalībnieki nonāca pie secinājuma, ka ir virkne maksājumu saņēmēju, kuriem ir obligāti jābūt pieejai personas kodam, lai viņu norēķinu sistēmās identificētu maksātāju, ja nav norādīti citi dati, pēc kuriem veikt identifikāciju. Personas koda norādīšana tikai pašrocīgi maksājuma mērķī arī nav risinājums, jo uz to nevar paļauties (piemēram, šādi krāpšanas gadījumi ir konstatēti, nebanku aizdevējiem paļaujoties uz 1 centa maksājumu, lai identificētu klientu, tā kodu nolasot nevis no kredītiestādes padotās maksājuma informācijas, bet gan klienta norādītā maksājuma mērķī). Pie tam SEPA maksājumu vadlīnijas nosaka, ka maksājuma subjektus identificējoša informācija ir norādāma tikai tam paredzētajos ziņojuma laukos un to dublēšana citur maksājuma ziņojumā, piemēram maksājuma mērķī, nav pieņemama prakse.

Līdz ar to jāsecina, ka nevar panākt vienu risinājumu, kas būtu vienlīdz atbilstošs visiem maksājumu saņēmējiem. Kredītiestāžu maksājumu sistēmās tehnoloģiski nav iespējams paredzēt tik daudz un dažādus izņēmumus. Līdz ar to jebkuram risinājumam jābūt iespējami skaidram, lai sistēmu līmenī to būtu iespējams automātiski identificēt. Ņemot vērā ievērojamu kredīta pārvedumu skaitu (vairāk nekā 600 000 pārskaitījumu dienā), nav iedomājama katra maksājuma manuāla izvērtēšana.

Kā arī risinājumam ir jābūt tādā, kas nav saistīts ar pašu maksātāju disciplīnu, jo esošā pieredze liecina, ka tā netiek nodrošināta pietiekamā līmenī. Jau šobrīd maksātāji nenorāda maksājuma mērķi precīzu komersanta izrakstītā rēķina numuru vai citas raitiem norēķiniem prasītās detaļas. Līdz ar to esošais veids, kā atrast maksājumu ar personas koda palīdzību, ir vienīgais un efektīvākais.

5. Asociācija vērš Datu valsts inspekcijas uzmanību uz to, ka līdz šim visa maksājumu ekosistēma un maksājuma saņēmēji ir rēķinājušies ar personas koda esamību maksājuma informācijā, turklāt kā ar obligātu rekvizītu. Tas ļauj veikt personas atpazīšanu gan maksājumu pakalpojumu sniedzējiem ("banka-banka" posms), gan to izmantot grāmatvedībā, maksājumos valstij (netiek prasīts iesniegt maksājuma apliecinājumu), gan citu normatīvajos aktos noteikto darbību izpildei (piemēram, VID iesniedzamo deklarāciju aizpildei), gan maksājumu identificēšanai telekomunikāciju un citiem nozīmīgiem pakalpojumu sniedzējiem.

Datu subjekta piekrišanas ieviešana nav efektīvs risinājums, jo piekrišana ir atsaucama, kā arī noteiktos gadījumos saņēmējam vai maksājumu pakalpojumu sniedzējam var būt vajadzīgs personas kods ar likumu uzlikto pienākumu veikšanai. Asociācija ar biedriem ir diskutējusi par iespēju atslēgt personas koda pievienošanu "banka-klients" posmā un ieviest citu unikālu identifikatoru, piemēram, strukturēto referenci, proti, maksājumu nevar izpildīt, ja vien tajā klients nenorāda precīzu informāciju, pēc kā maksājumu var atpazīt. Tomēr tas

risinātu tikai daļu no iepriekšminētajām situācijām (piemēram, ar pakalpojumu sniedzējiem, sodu nomaksu), bet nelīdzētu citās situācijās (piemēram, ziedojumi).

Maksājumu pakalpojumu sniedzēju primārā nepieciešamība ir saglabāt personas koda kā informācijas pievienošanu maksājumiem "banka-banka" posmā.

Neatklāt maksātāja IBAN maksājuma saņēmējam nav iespējams nedz tiesiski, nedz faktiski, un tam nav arī nekāda loģiska pamatojuma. Uz to balstās maksājumu sistēmas, veicot kredītpārvedumus. Pēc būtības IBAN kalpo kā personas adrese pasta sūtījumos atbilstoši normatīvajiem aktiem par adrešu norādīšanu pasta sūtījumos.

Kā viens no teorētiskiem risinājumiem posmam "banka-klients" ir atklāt informāciju par personas kodu tikai tiem klientiem, kas to maksājumu pakalpojumu sniedzējam (saņēmējbankai) būtu atsevišķi pamatojuši, tomēr šādu iesniegumu administrēšana radīs ievērojamu slogu un izmaksas, turklāt saņēmējbankai nav iespēju pārliecināties par tai sniegtā rīkojuma pamatotību un nodrošināt precīzu uzraudzību (piemēram, vai persona patiešām saņem ziedojumus vai dāvanas, kuras jādeklarē, vai izmanto grāmatvedībā kā attaisnojuma dokumentu) tik ievērojamam maksājumu skaitam dienā (ap 600 000).

Kā vēl viens teorētisks alternatīvs risinājums būtu maksājumu pakalpojumu sniedzējiem izbeigt pašiem pievienot maksājumiem personas kodu klientiem, valsts pusē radot jaunu Kontu reģistra, kura pārzinis un turētājs ir Valsts ieņēmumu dienests un kuram kredītiestādēm ir ļoti limitēta piekļuve (kredītiestāde caur šo reģistru personas konta numuru nevar noskaidrot), funkcionalitāti, kur, pēc manuālas vai automātiskas autorizācijas ievadot IBAN numuru un sniedzot pamatojumu, ieinteresētā persona noteiktā termiņā varētu iegūt maksātāja personas kodu. Šāda pieeja prasītu izstrādi un arī būtiskus resursus valsts iestāžu pusē.

Jebkuras izmaiņas šajā jomā primāri būs neproporcionāls apgrūtinājums ne tikai maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, bet galvenokārt citām personām – šo pakalpojumu izmantotājiem. Kredītiestādēm ir svarīgi panākt tiesisko skaidrību. Asociācija, pamatojoties uz šajā vēstulē izklāstītajiem argumentiem, uzskata, ka tiesiskais pamatojums personas koda apstrādei maksājumos ir pietiekams un atbilstošs. Praktiski nevar nodrošināt, ka specifiskos gadījumos personas kods maksājuma saņēmējam netiek padots (piemēram, maksājumi privātām vajadzībām starp fiziskām personām), un tādēļ jānorāda, ka datu minimizēšanas princips ir ievērots atbilstoši maksimālām iespējām.

Ja Datu valsts inspekcija tomēr secinātu, ka personas kods posmā "banka-klients" nedrīkst tikt padots, Asociācija meklēs risinājumus, no kuriem viens būtu izbeigt šāda identifikatora apstrādi neatkarīgi no konsekvencēm citām personām. Tāpēc, tāpat kā līdz šim lūdzam Datu valsts inspekcijas izpratni šī komplicētā jautājuma, kas skar tik dažādu pušu intereses, risināšanā. Jebkādas izmaiņas līdzšinējā, daudzgadīgā praksē ir veicamas ar vislielāko rūpību un piesardzību.

Pielikumā: Finanšu ministrijas 2020.gada 21.februāra vēstule Nr.2.1-19/17/817 "Par personas koda pieejamību maksājuma saņēmējam".

Ar cieņu

valdes priekšsēdētāja

Sanita Bajāre

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR
DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Edgars Pastars, edgars.pastars@financelatvia.eu